

SÓS Tamás

Az átalakuló szakképzés és a munkaerőpiac kereslet-kínálati folyamatai Észak-Magyarországon

Bevezetés

A 2010-es évet követően a duális képzés, a keresletvezéreltség, munkaerő-piaci igények, mint „hívószavak”, módszerek és egyben elérendő célkitűzések fogalmazódtak meg a szakképzésben. Számos megközelítés született a helyzet diagnosztizálására az elmúlt években. Ezek közül egy jellemző helyzetértékelést *Velkey Gábortól* (2013) idézek. „A szakképzési rendszer aránytalanul sok pályakezdő munkanélkülit termelt, miközben egyes szakképzettségek esetében nem tudta kielégíteni a gazdaság szakemberigényét, a rendszert egyszerre jellemezte a túlképzés és az alulképzés, a használhatatlan diplomák, szakképesítések, és a szakemberhiány.”¹ A szakképzés átalakításánál az elv, hogy olyan szakembereket képezzenek az állam által támogatott képzéseknél, amire a munkaerőpiacon szükség van.

Az alapvető kérdés az, hogy az intézkedések mennyiben eredményeznek foglalkoztatás-bővítést a pályakezdők körében? A másik kérdés, hogy az állami szakmaszerkezeti döntés mennyiben jelent a képzésben részt vevők számára garantált elhelyezkedési lehetőséget? Észak-Magyarország megyéiben vizsgáltam ezeket a kérdéseket. A gazdasági aktivitási mutatók a régióban alapvetően a hátrányos helyzetet mutatják. „A munkaerőpiac viszonylataiból következik, a gazdasági erőforrásaik az országoshoz képest is szűkösek, egyedül a megyeszékhelyeken élők, és a Heves megyeiek haladják meg az országos jövedelmi, anyagi szintet.”²

„Az állami tervezés elemeit a kormány szakmaszerkezeti döntése, a megyei fejlesztési és képzési bizottságok szakképzés-fejlesztési koncepciói, az Oktatási Hivatal és a kormányhivatalok által – a köznevelési törvényben foglaltak szerint – előírt, a megyei, illetve a fővárosi köznevelési-fejlesztési tervek részeként elkészített, valamint az oktatásért felelős miniszter által jóváhagyott megyei szakképzési tervek alkotják.”³ A rövidtávú intézkedések fontos eszköze a 2008-tól működő, évente országos szinten megszülető szakmaszerkezeti döntés. 2008-2012 között a regionális fejlesztési képzési bizottságok (RFKB) kompetenciája volt a döntések előkészítése. 2012-től a megyei fejlesztési és képzési bizottságok (MFKB) által évente javasolt a kormány által rendeletben szabályozott szakmaszerkezeti döntés megyékre és fenntartókra vonatkozik. A döntések a szakképzési irányokat és a beiskolázási arányokat határozzák meg. „A megyei fejlesztési, képzési bizottságok három kategóriát határozhatnak meg:

- Korlátozás nélkül támogatott képzések: ebben a kategóriában korlátozás nélkül be lehet iskolázni...
- Nem támogatott képzések: költségvetési hozzájárulásra nem jogosult...
- „Korlátozottan támogatott képzések: költségvetési hozzájárulásra korlátozott keretszámok alapján jogosult.”⁴

A szakmaszerkezeti döntési mechanizmust számos kritika éri, egyrészt az átláthatatlan döntések, transzparencia hiányosságai miatt, másrészt az elmúlt három évben nem jelent meg jogszabály az intézmények számára az előírt tervezési időre. Várhatóan 2016/2017-es tanévben új hangsúlyok is lesznek. „Szakképzés a gazdaság szolgálatában” koncepció alapján. Így: „Az előző évekkel ellentétben idén nemcsak a szakiskolai szakképesítéseket lehet hiány-szakképesítésnek javasolni,

¹ Velkey Gábor: *Dinamikus egyensúlytalanság. A hazai közoktatási rendszer szétesése, felforgatása és a konszolidáció esélye* 2013. 6. p.

² Magyar Ifjúság 2012, *Harmadrészt regionális helyzetleírások*, 114.p.

³ Dr. Odrobina László: Az államilag támogatott szakképzés tervezésének rendszere. Szak és- felnőttképzés II. évf. 2013.7-8 sz. 12. p.

⁴ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 4. sz. melléklet

hanem az érettségire épülő (52-es, 54-es szintkódú) szakképesítések is megjelenhetnek ebben a kategóriában...húsz darab szakiskolai szakképesítés..., amelyből legalább öt darab a „női szakmákhoz” sorolható, illetve az érettségire épülő szakképesítések esetén pedig...öt db hiány-szakképesítés..., amelyből pedig legalább két db a „női szakma.”⁵

Szakképzési irányok és beiskolázási arányok

A 2013/2014-es tanévben 6 megyében volt korlátozás állami támogatásban nem részesíthető a 37 szakközépiskolai ágazat területén. Észak-Magyarország megyéi nem voltak érintve.⁶ „A 2014/2015-ös tanévben Borsodban továbbra sem volt nem támogatott képzés, míg Hevesben 16, Nógrádban pedig 6 ágazatban.”⁷ A 2015/2016-os tanévben a korlátozottan támogatott ágazatok képezik a legnagyobb arányt. A támogatott területekből legtöbb Nógrádban van 13, a nem támogatottból pedig Hevesben 9. Borsod-Abaúj Zemplén megyében egyedül az erdészet és a vízgazdálkodás nem támogatott, Nógrádban ezentúl még az optika. Heves megyében az egészségügyi technikus, földmérő, kohászat, közlekedés, optika, sport, távközlés, vegyészet, vegyipar nem támogatott ágazat.⁸

1. táblázat: ***Állami támogatásban nem részesíthető szakképesítések száma az iskolarendszerű képzésben***

Szakmaszerkezeti döntés szabályozása	BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLEN	HEVES	NÓGRÁD
	Szakképesítések száma		
2013/2014-es tanévben 331/2012 (XI.28.) Korm. rendelet	49	70	81
2014/2015-ös tanévben 562/2013 (XII.31.) Korm. rendelet	90	177	105
2015/2016-os tanévben 13/2015 (II.10.) Korm. rendelet	86	157	117

Az 1. Táblázat alapján látható, hogy a nem támogatott szakképesítések legnagyobb arányban az utóbbi két évben Heves megyében fordultak elő és az 54-55-ös kvalifikáltabb szakmák voltak többségben. Amennyiben egy jellemző évet kiemelünk, s a 2014-es beiskolázási arányokat nézzük a megyék között jelentős különbséget látunk. Ez más években is megfigyelhető. Nógrádban – a legkisebb megyében – a legnagyobb a támogatott szakmák száma:149, addig a nálánál iparilag fejlettebb Borsodban 32, a szintén jobb mutatókkal rendelkező Hevesben 38. Ez a példa is mutatja a megyékben működő bizottságok nem egységes szempontok, illetve módszertan szerint dolgoztak.⁹

A szakiskolai ösztöndíjjal támogatott szakképesítések köre

⁵ Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal. Útmutató a 2016/2017.tanévre szóló szakmaszerkezeti javaslatlathoz, 2015.

⁶ 2013/2014-es tanév 331/2012 (XI.28.) Korm. rendelet

⁷ 2014/2015-ös tanév 562/2013 (XII.31.) Korm. rendelet

⁸ 2015/2016-os tanév 13/2015 (II.10.) Korm. rendelet

⁹ 2014/2015-ös tanév 562/2013 (XII.31.) Korm. rendelet

Azok, akik hiányszakmák közé sorolt szakmát tanulnak, szakiskolai ösztöndíjban részesülnek. Ennek összege a tanulmányi eredménytől függően 10-30 ezer forint. A hiányszakma-lista évente módosulhat, ugyanakkor, aki ilyen szakmát kezd tanulni, az a tanulmányai végéig kapja az ösztöndíjat, akkor is, ha az adott szakma kikerül ebből a körből.

„A hiányszakma ebben az esetben egy, a szakmaszerkezeti döntéshez használt kiemelt besorolás. Az ilyen típusú döntésnél nehézséget okoz az, hogy „...sokszor az sem egyértelmű, hogy a hiányszakmákban közgazdasági értelemben hiány lenne, befolyásolja az adott szakmában elérhető bérkínálat és munkakörülmények is.”¹⁰ A korábbi évek gyakorlatának megfelelően az MFKB-k a 2015/2016-os tanévben is 10 hiányszakmára tehettek javaslatot, a kormányrendeletben ez már 12-re módosult.

A 2013/2014-es tanévben a 10 hiányszakmából 7 megegyezett mind a három megyében. Egy év múlva ez négy szakmában fordult elő. A most következő tanévben 12 szakmából 6 azonos: gépi forgácsoló, hegesztő, mezőgazdasági gépész, szociális gondozó és ápoló, vágár, villanyszerelő. Két szakma, a gépi forgácsoló, és a mezőgazdasági gépész, mind a három évben a tárgyalt megyékben azonos volt hiányszakmaként. Borsod –Abaúj Zemplén megyében 5 szakma került ebbe a kategóriába, Heves megyében ez 8 esetben fordult elő. Nógrád megyében a vizsgált időszak első két évében teljesen megegyeztek az ösztöndíjjal támogatott szakmák. A most induló tanévben 8 szakmában van egyezés az előző évhez képest. A feszültségek kezelésére egyes szakiskolák között – szabályozott keretek között – a képzési létszámokat a központi döntések után is át lehet csoportosítani. A keretszámokat elsősorban állami intézményeknek osztják le, ők viszont nem mindig tudják feltölteni a szükséges létszámot. A nem állami fenntartású iskoláknak elsősorban speciális, az állam által nem vállalt területeken szánnak szerepet SNI, hátrányos helyzetűek képzésében, illetve esetenként profiljuktól eltérő szakmákban is.

2. táblázat: *A szakiskolai ösztöndíjjal támogatott szakképesítések köre Borsod-Abaúj Zemplén megyében*

2013/2014-es tanév 331/2012(XI.,28.) Korm. rendelet	2014/2015-ös tanév 562/2013 (XII.31.) Korm. rendelet	2015/2016-os tanév 13/2015. (II.10.) Korm. rendelet
Ács	Asztalos	Ács
Gazda	Ács	Cukrász
Gépi forgácsoló	Épület és szerkezetlakatos	Épület és szerkezetlakatos
Ipari gépész	Gazda	Gazda
Kőműves és hidegburkoló	Gép forgácsoló	Gépi forgácsoló
Központi fűtés és gázhálózat rendszerrelő	Hegesztő	Gyártósori gépbeállító
Mezőgazdasági gépész	Ipari gépész	Hegesztő
Szerszámkészítő	Kőműves és hidegburkoló	Mezőgazdasági gépész
Szociális gondozó és ápoló	Mezőgazdasági gépész	Szerszámkészítő
Villanyszerelő	Szociális gondozó és ápoló	Szociális gondozó és ápoló
		Vágár
		Villanyszerelő

¹⁰ Mártonfi György: Hiányszakmát tanuló végzős szakiskolások kutatási beszámoló. Bevezetés. In. *Új Pedagógiai Szemle*, 2013. 1-2. sz. 9. p.

3. táblázat: *A szakiskolai ösztöndíjjal támogatott szakképesítések köre Heves megyében*

2013/2014-es tanév 331/2012(XI.,28.) Korm. rendelet	2014/2015-ös tanév 562/2013 (XII.31.) Korm. rendelet	2015/2016-os tanév 13/2015. (II.10.) Korm. rendelet
Gazda	CNC gépkezelő	Gépi forgácsoló
Gépi forgácsoló	Gépi forgácsoló	Gyártósori gépbeállító
Gyártósori gépbeállító	Hegesztő	Hegesztő
Ipari gépész	Ipari gépész	Ipari gépész
Kőműves és hidegburkoló	Kertész	Kertész
Központi fűtés és gázhálózat rendszerrelő	Kőműves és hidegburkoló	Kőműves és hidegburkoló
Mezőgazdasági gépész	Központi fűtés és gázhálózat rendszerrelő	Központi fűtés és gázhálózat rendszerrelő
Szerszámkészítő	Mezőgazdasági gépész	Mezőgazdasági gépész
Szociális gondozó és ápoló	Szociális gondozó és ápoló	Szakács
Villanyszerelő	Villanyszerelő	Szociális gondozó és ápoló
		Vájár
		Villanyszerelő

4. táblázat: *A szakiskolai ösztöndíjjal támogatott szakképesítések köre Nógrád megyében*

2013/2014-es tanév 331/2012(XI.,28.) Korm. rendelet	2014/2015-ös tanév 562/2013 (XII.31.) Korm. rendelet	2015/2016-os tanév 13/2015. (II.10.) Korm. rendelet
Asztalos	Asztalos	Asztalos
Ács	Ács	Cukrász
Gazda	Gazda	Gazda
Gépi forgácsoló	Gépi forgácsoló	Gépi forgácsoló
Ipari gépész	Ipari gépész	Hegesztő
Kőműves és hidegburkoló	Kőműves és hidegburkoló	Ipari gépész
Központi fűtés és gázhálózat rendszerrelő	Központi fűtés és gázhálózat rendszerrelő	Kőműves és hidegburkoló
Mezőgazdasági gépész	Mezőgazdasági gépész	Mezőgazdasági gépész
Női szabó	Női szabó	Női szabó
Villanyszerelő	Villanyszerelő	Szociális gondozó és ápoló
		Vájár
		Villanyszerelő

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az MFKB eredeti tíz javaslatát elfogadták, kiegészítették a mezőgazdasági gépész, valamint a szociális gondozó és ápolóval. A Heves megyei javaslatot a CNC gépkezelő kivételével elfogadták, kiegészítették három területtel: gyártósori gépbeállító, szakács, vájár szakmákkal. Nógrádban az eredeti tíz javaslatot szintén elfogadták, kiegészítették cukrász és vájár szakmákkal. Nem lehet megállapítani, hogy az újonnan felvetődött szakmák indokoltak-e, vagy lobbierészek alapján kerültek a képzésbe?

Jelentős központi változtatási szándékot feltételez, hogy az MFKB-k javaslatai és a 2014 szeptemberében nyilvánosságot kapott rendelettervezet között nagy eltérés volt a 2015/2016-os beiskolázás kapcsán. Ezt az is illusztrálja, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyék esetében a tervezet és végül a döntés vonatkozásában csupán 1-1 szakma, az ács, illetve az asztalos egyezett. Heves megyében nem volt egy szakma sem, ami megegyezett volna. A „háttérben” zajló vitát jól mutatja a Heves Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság véleménye. „A kormányrendelet tervezetben lévő keretszámok meglehetősen alacsonyak és abszolút nincsenek összhangban a helyi

demográfiai létszámokkal. A helyi középfokú képzésben továbbtanulni kívánók száma körülbelül 4-5 ezer fiatal. Ennek egyharmada gimnáziumban, kétharmada szakközép és szakiskolában folytatja tanulmányait. Ezzel szemben a tervezet a reális beiskolázási létszám dupláját, 10 ezer fős létszámot oszt el. A rendelettervezetben lévő irreálisan magas beiskolázási keretszámok felhígulást jelentenek a szakmák és az összlétszám tekintetében, mely egyaránt megteveszti a piacot, a szülőt, a küldő általános iskolát és képző iskolát, a munkaerőpiacot, a jövőben várható szakember utánpótlás tekintetében.”¹¹

A fenti megállapítások egy döntéshozatali folyamat illetékeseinek nagyon távoli álláspontját tükrözik. Azt illusztrálja, hogy nem egy kiforrott mechanizmusról beszélhetünk. Végül „kompromisszumos” döntés született, a nagyobb volumenű szakmaszerkezeti változásokat elnapolták, a szakképzés újabb átalakítása után kerülhet ezekre sor. A 2015/2016-os tanévet illetően a megjelent kormányrendelet sem hozott a végrehajtók számára teljes megnyugvást. „Megtévesztő, hogy a rendelet mintegy 70%-kal magasabbra emelte a szakközépiskolában, és 170%-kal a szakiskolában korlátozottan támogatott szakmákban a beiskolázható létszámot. Ez a döntés nehézségeket okozhat mind az iskoláknak, mind a szülők és a diákok eligazodásában, mert nehezen tudják majd megtalálni, hogy mely szakmákra, milyen reális munkaerő-piaci igény van.”¹²

A szakképzés kibocsájtási folyamatai

Legtöbbször – mind a három megyében – szakközépiskolában tanulnak, ezt követi a gimnazisták száma, legkevesebben pedig szakiskolába járnak. Általános tendencia, hogy a képzésben részt vevők aránya folyamatosan csökkent a tárgyalt időben.

A 15-29 éves fiatalok helyzetét vizsgálta a Magyar Ifjúság 2012 kutatása regionális metszetben is. Megállapították, hogy...”az országos eredményekhez viszonyítva, Heves megyében kevesebb a szakmunkásképzőt és a szakiskolát, illetve gimnáziumot végzettek aránya, ugyanakkor nagyobb arányban vannak alapfokú képzettséggel rendelkezők, de diplomások is. Ezzel szemben Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyében a szakmunkásképzőt végzettek aránya magasabb az országos átlagnál és kevesebb a gimnáziumot végzett, valamint a diplomás fiatal.”¹³

Az utóbbi időszakban visszaesett az OKJ-s végzettséget szerzők száma. A helyzetet jól mutatja, hogy míg 2008-ban Heves megyében közel 8 ezer fő végzett, addig 2014-ben a legmagasabb képzési létszámmal sem érték el Borsodban az 5 ezer főt. Az elmúlt három évben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a következő szakterületeken képeztek nagyobb létszámot: rendőr, élelmiszer - és vegyiáru eladó, szakács. Heves megyében élen állt a képzésben a targoncavezető, nehézgépkészítő, valamint az élelmiszer – és vegyiáru eladó. Nógrádban népszerű volt a gépipari, a számítástechnikai technikus, az irodavezető és a szakács.¹⁴

Észak-Magyarországon a felnőttképzés jelentős feladatot vállalt a munkavállalók szakmai, nyelvi felkészítésében. Az is tükröződik, hogy országos összehasonlításban mely területen kell fejlődni a régióban, pl.: informatikai képzés. Legtöbbször az állam által elismert OKJ-s képzésben vettek részt. Ezt követte a munkakörhöz, foglalkozáshoz szükséges, nem OKJ-szakképesítés, valamint a nyelvi képzés Borsod-Abaúj-Zemplénben és Hevesben, Nógrádban pedig a hatósági jellegű képesítésre felkészítő képzés. Országosan az OKJ-képzés a szakmai továbbképzés, illetve az általános felnőttképzés volt a sorrend.¹⁵

¹¹ Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. Kamarai Üzleti Füzetek. 2014.október, 21. p.

¹² Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. Kamarai Üzleti Füzetek. 2015. március, 32. p.

¹³ Magyar Ifjúság 2012 – Harmadrészt regionális helyzetelemzések, 55.p.

¹⁴ NIVE Statisztika (2014)

¹⁵ OSAP 1665 Statisztika NSZFH

Munkaerő-piaci tendenciák¹⁶

Amennyiben a három megye elmúlt három évét nézzük, alapvetően hasonló tendenciák figyelhetők meg, kisebb eltérésekkel. Legtöbben korábban szakképzett fizikai munkakörben dolgoztak, 33-40% átlagában. A segéd és betanított munkások aránya 20-20%. A szellemi munkakörben dolgozott 15-20%, fegyveres szerveknél 3-5%. Az iskolai végzettséget tekintve az alapfokú iskolai végzettségűek aránya 40-50%. A középfokú végzettségűeké 48-52%. A diplomások aránya 4-5% között alakult.

„Főleg Borsod-Abaúj-Zemplén megyére igaz, hogy nagyon sokan rekednek meg az általános iskolában, de a lemorzsolódásra főleg, Nógrád megyében van példa, és általában igaz a régió fiataljaira, hogy nagyon sokuk számára az egyetemi, főiskola képzések elvégzése még gondolatban sem merül fel...”¹⁷

Állásajánlatok képzettség szerinti struktúrája

A 2014/2015-ös beiskolázás során szakiskolák és szakközépiskolák szakképző évfolyamaira 13899 főt vettek fel Észak-Magyarországon. A régióban lévő vállalkozások várható kereslete 3-4 év múlva csupán 5346 fő (becslés). Több tanuló végez a szakképzésben, mint ahány szakembert a versenyszféra munkahelyei felvenni terveznek. Országosan is hasonló a helyzet.¹⁸

Az elmúlt három évben az állam által támogatott munkahelyek adták az új foglalkoztatási lehetőségek zömét, pl.: 2014-ben az álláshelyek 76%-át, ebből 90% közmunka volt. Észak-Magyarország megyéiben az állam által támogatott munkahelyek száma az országos átlagtól magasabb. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ugyanebben az időben 94% a támogatott munkahelyek aránya, ebből elenyésző a nem közfoglalkoztatott. Heves megyében 70% a támogatott munkahelyek száma, ebből 91% a közfoglalkoztatott. Nógrádban a támogatott munkahelyek átlaga a megyében 84,1%, itt is meghatározó a közfoglalkoztatottak aránya. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2014-ben a legtöbb üres állást, 33,6%-ot adminisztratív szolgáltatási, 28%-ot feldolgozóipari és építőipari, 12%-ot kereskedelmi tevékenységet végző cégek jelentettek.

A szakképzett munkavállalót igényeltek ipar-építőipar 34%, irodai ügyviteli 18%, kereskedelmi 11% területéről. 24%-ban olyan munkakör ellátására kerestek munkaerőt, amely nem igényelt szakismeretet. Mezőgazdasági gépjavítót, motorszerelőt, munkavezetőt, valamint irodai adminisztrátort kerestek nagyobb arányban. Ezentúl bolti eladót, hegesztőt. Kisebb arányban péket, pultost, lakatost, bútorasztalos és építőipari területen képzett szakmunkásokat. Heves megyében ugyanebben az időben a támogatás nélküli területől legkeresettebbek: a feldolgozóipari gépkezelő, összeszerelő, kereskedelmi és vendéglátóipari szakmunkás, ipari-építőipari, illetve mezőgazdasági szakmunkás, egyszerű szállítási és szolgáltatási foglalkozású munkás, építőipari szakember, járművezető, mobil gépek szerelője. Ezekből kisebb arányban keresett ügyintéző, ügynök, takarító, fém – és villamosipari szakmunkás, valamint technikus és hasonló műszaki foglalkozású. Nógrád megyében 2014-ben nagyobb a kereslet a villamos berendezés szerelőre, az egyszerű ipari foglalkozásúakra, bolti eladóra, egyszerű építőipari foglalkozásúakra, tehergépkocsi vezetőkre, szakácsokra volt. Kisebb arányban fémcsiszoló, szerszámkészítőre, lakatosra, takarítóra, pincérre, forgácsolóra, egyszerű mezőgazdasági foglalkozásúra és vagyonőrre volt szükség.

Fiatalok foglalkoztatási rátája

A három megyében az aktív dolgozókhoz viszonyítva az állás keresők aránya meghaladja az országos átlagot, 15-23% között mozog. A fiatalok foglalkoztatási rátáját vizsgálva a pályakezdők 11-15%-a állás kereső, 25 évnél fiatalabbak aránya 15-16% között van. „Míg a pályakezdők

¹⁶ BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLEN, Heves, Nógrád megyei kormányhivatalok munkaügyi központjai 2012, 2013, 2014-es évek munkaerő-gazdálkodási felmérései alapján

¹⁷ Magyar Ifjúság 2012, harmadrészt regionális helyzetelemzések, 114. p.

¹⁸ Nagyné Varga Katalin: Az MFKB-k feladata, tevékenysége, 2014. 46. p., 48. p.

elhelyezkedésénél az országos átlag több mint a 6 hónap, ez Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyében 7,5 hónap, Heves megyében pedig több mint háromnegyed év.”¹⁹

Összegzés

A tárgyalt időszak tendenciáit vizsgálva megállapítható, hogy a szakképzés tervezésénél egy filozófia-váltás következett be. A szakmaszerkezeti döntés bevezetésének kezdeti szakaszában az állam elsősorban a foglalkoztathatóság növelésére helyezte a hangsúlyt. A képzési keretek szabályozásával befolyásolta a munkaerőpiac és a szakképzés kapcsolatát. Ennek egyik fontos eszköze az OKJ, mely az egymásra épülés, az átjárhatóság, az előzetes tudás beszámítása révén járult hozzá az egész életen át tartó tanuláshoz, a munkavállalói mobilitáshoz, ezen elvek megvalósítását a szakmaszerkezeti döntések jelenlegi formája korlátozza, amely változtatást igényel. Napjainkban egyre részletesebben szabályozzák, hogy az állam milyen képzést, és milyen arányban támogat, nem támogat, illetve korlátozottan támogat. A besorolásoknál érzékelhető, hogy különböző felfogások érvényesülnek megyénként. Ebből adódóan, például a hiányszakmák meghatározásánál az állam egyes helyeken nagyobb, máshol kisebb részt vállal a szakképzés ellátásában, ami esélyegyenlőtlenséget okoz.

A hiány szakképesítésekhez kapcsolódó ösztöndíjprogramot pontosítani szükséges, jelenleg torzítja a kereslet-kínálati viszonyokat, nem hoz foglalkoztatás bővítést, nem garantál munkavállalási lehetőséget. Hozzájárul ahhoz, hogy az amúgy is alacsony béreket még lejjebb szorítsák.

Az évente elhúzódozó rendeletalkotás és a transzparencia korlátozottsága jelentősen befolyásolja a központi döntés hatékonyságát, illetve a beiskolázásoknál nagyfokú bizonytalanságot okoz. Felvetődik, hogy 3-5 éves viszonylatban lehet-e ilyen módszerek szerint tervezni? A kérdéskör komplexebb, minden részletre kiterjedő vizsgálatot érdemel, és hosszabb távon ítéltető meg igazán a hatása, ezeknek a döntéseknek. Különösen abban az összefüggésben, hogy a munkaerőpiac a régió jelentős részében nagyarányú állami beavatkozással is csupán „alapjáraton” tud működni. A munkaerő-gazdálkodást a térségben befolyásolja az un. munkaerőpiacon, hogy zömében – különböző időtartamig szólóan – támogatott munkahelyek vannak, amelyek döntő többsége közmunka. Az elmaradott kistérségekben szinte kizárólagos lehetőségként. Észak-Magyarországon nincs elegendő munkahely, az országos átlagtól tartósan nagyobb a munkanélküliség.

A gyöngyöshalászi gumigyár zöldmezős beruházása, 950 fő felvételével üdítő kivétel, de nem ez a jellemző. A gazdasági szabályzók folyamatos változásai miatt sok kiszámíthatatlan tényező befolyásolja a szakképzés tervezhetőségét. Az adott szakmában a tervezésen kívül, számos összetevő okozhatja a hiányt, pl.: a szakmai képzés színvonala, a végzett szakiskolások felkészültsége, munkakörülmények, a munkahely elérhetősége, elvándorlás, bérszínvonal...

A régió gazdasági problémáinak oka alapvetően nem a szakképzési intézményi rendszer szerkezetében és a működésében keresendő. Nagyobb arányú előrelépést lehetne elérni, amennyiben a mikro, a kis és középvállalkozások jobban lennének ösztönözve a szakképzésben történő szerepvállalásra, valamint a felnőttképzést még inkább össze kellene hangolni az iskolarendszerű szakképzéssel. Napjainkban egy-két százalék azon vállalkozások száma, akik szakképzéssel foglalkoznak. Elsősorban a nagyobb cégek. Talán a mostani szabályzó változások nagyobb ösztönzést jelentenek a gazdasági szervezet számára, illetve hatékonyabbá teszik a szakmaszerkezeti döntési mechanizmust.

¹⁹ Magyar Ifjúság, 2012 Harmadrész – regionális helyzetelemzések, 69. p.

Irodalom

- BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN, Heves, Nógrád megyei kormányhivatalok munkaügyi központjai, 2012, 2013, 2014-es évek munkaerő-gazdálkodási felmérései alapján
- Benedek András (2003): Változó szakképzés. A magyar szakképzésszerkezetének változásai a XX. sz. utolsó negyedében. OKKER, Budapest;
- Henczi Lajos (2012): Rendszerváltás a szakképzési hozzájárulás felhasználásában, Raabe, Budapest;
- Halász Gábor (2011): Az oktatáspolitikai két évtizede Magyarországon 1990-2010, kézirat Budapest;
- Harmadrészt – regionális helyzetelemzések, *Magyar Ifjúság*, ISZT Alapítvány - UISZ Alapítvány - Excenter Kutatóközpont, (2012) Budapest
- Mártonfi György (2013): Hiányszakmát tanuló végzős szakiskolások – kutatási beszámolók, In. *Új Pedagógiai Szemle*, NMH, Budapest,
- Molnár György (2006): *A leggyakrabban használt pedagógiai fogalmak*, In. Benedek András. *A szakképzés pedagógia*. Typotex Kiadó, Budapest
- Nagyné Varga Katalin (szerkesztő) (2013): Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottságok feladatai és tevékenysége, MKIK, Budapest;
- NSZFH Útmutató, a 2016/2017 tanévre szóló szakmaszerkezeti javaslatlathoz
- Statisztika az NMH adatai alapján
- Odrobina László (2013): Az államilag támogatott szakképzés tervezésének rendszere. In Szak- és felnőttképzés. NMH, Budapest, II. évf., 7-8. sz.
2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről
- 2013/2014-es tanév 331/2012 (XI.28.) Korm. rendelet
- 2014/2015-ös tanév 562/2013 (XII.31) Korm. rendelet
- 2015/2016-os tanév 13/2015 (II.10.) Korm. rendelet
- Tóth Péter (2014): Változó szakképzés, változó pedagógiai környezet, In *Opus et Educatio*, BME, Budapest, I. évf. 1. sz.
- Velkey Gábor (2013): *Dinamikus egyensúlytalanság. A hazai közoktatási rendszer szétesése, felforgatása és a konszolidáció esélye*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete, Budapest; Pécs; Békéscsaba.